

<https://helda.helsinki.fi>

Arki, harrastukset ja lähiympäristösuhde

Hilander, Markus

2017

Hilander , M 2017 , ' Arki, harrastukset ja lähiympäristösuhde ' , Versus , Vuosikerta. 9 , Nro 1 , Sivut 1-3 .

<http://hdl.handle.net/10138/307069>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Markus Hilander

Arki, harrastukset ja lähiympäristösuhde

Lähiympäristöllä tarkoitetaan yksilön kokemusta arkeen liittyvästä fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. Lähiympäristöön kuuluvat esimerkiksi asuinpaikka ja jokapäiväisen toiminnan paikat sekä niihin liittyvät reitit ja sosiaaliset suhteet. Tässä *Versus*-numerossa kirjoittajat pohtivat seuraavia kysymyksiä: Miten harrastus muuttaa suhdetta lähiympäristöön? Miten kirjoittajat näkevät ja ennen kaikkea kokevat lähiympäristön uudesta näkökulmasta harrastuksensa myötä?

Innostus perehtyä tähän aiheeseen tulee omasta harrastuksestani, juoksusta. Lenkkeillä ei voi välttyä havainnoimasta esimerkiksi vuodenaikojen vaihtelua ja sen vaikutusta juoksuun: talvisin on syytä käyttää nastalengkareita, sillä jokaista polkua ei aurata tai hiekoiteta. Tästä huolimatta omin jaloin pääsee paikkoihin, joihin autolla ei pääse. Pekka Saaristo (2007: 203) kirjoittaakin, että kaupungissa näkymien tulkinta vaihtelee esimerkiksi sen mukaan, tarkastellaanko ympäristöä autoilijana vai kävelijänä. Lisäksi olen huomannut, että tietyillä poluilla ja tieosuuksilla vastaan tulijoita on aina enemmän kuin toisilla. Myös sääennustuksia tulee katsotuksi tiuhaan tahtiin tulevan viikon juoksukalenteria suunnitellessa. Nuorempana arvioin jopa musiikkia sen perusteella, miten hyvin se sopi kuunneltavaksi lenkillä: korkeatempoisen musiikki antoi ylämäkiin tarvitsemaani kannustusta.

Ehkä hieman yllättäen juoksen mieluummin asfaltilla kuin hiekkapolulla. Aivan kaupungin keskustassa en kuitenkaan juokse. Tanskalaisen arkkitehdin Henriette Vambergin mukaan kaupunkisuunnittelussa ollaan keskitytty luomaan näyttäviä rakennuksia, minkä kustannuksella ihminen on unohtunut. Kaupunkisuunnittelijat eivät pysähdy miettimään, mitä kävelijät – saati juoksijat tai pyöräilijät – voivat tehdä rakennusten väliin jäävässä tilassa. Onko Kampin Narinkka-tori esimerkiksi liian suuri, ankea ja tuulinen, jotta ihmiset voisivat viihtyä siellä? Entä palautuuko Helsingin ensimmäisen kävelykadun, Iso Roobertinkadun, viihtyisyys sen kevään 2017 aikana kokeman kasvojen kohotuksen jälkeen? Vambergin mielestä kaupungeista puuttuu ihmisten todellisiin tarpeisiin vastaavia, ”ihmisen mittakaavan mukaisia paikkoja” (Sutinen *et al.* 2015). Harrastukset, kuten tässä *Versus*-numerossa Pia Bäcklundin ja Leena Kosken esittelemä koiraharrastus, Anna Kouhian käsityö ja Aino Tanttarin Interrail-matkustaminen, antavat mahdollisuuden tarkastella lähiympäristöä nimenomaan ihmisen – ja koiran – mittakaavan mukaisesta näkökulmasta.

Maantieteen ja ympäristökasvatuksen professori Sirpa Tani (2016) analysoi tutkimuksessaan, millaisia ympäristöjä ympäristökasvatuksen opiskelijat pitivät itselleen tärkeinä. Tani kartoitti erityisesti lapsuuden ympäristöihin liitettyjä tunteita. *Sirene*-verkoston (engl. *Interdisciplinary network of environmental and sustainability education research*) blogissa Tani (2017) kirjoittaa monien opiskelijoiden korostaneen, ”kuinka he näkivät monenlaisissa ympäristöissä kiinnostavia asioita, ja kuinka he viihtyivät sekä luonnossa että kaupungissa”. Luontoa ja kaupunkia ei täydy erottaa toisistaan, vaan ne voidaan nähdä toisiinsa yhteenkietoutuneena. Vaikka lähiympäristössä näkyy aina ihmisen kädenjälki, myös kulttuurilla on luonto eli tietty olemus: ihmisen inhimilliset piirteet voidaan nimittäin mieltää luonnollisiksi, osaksi ihmisen luontoa (Hilander 2016: 27). Luonnon ja kulttuurin välisen akselin lisäksi kaupungissa kontrolloitu kohtaa kontrolloimattoman, suljettu avoimen, todellinen potentiaalisen ja sivistynyt villin (Karvinen 1997: 143).

Tästä huolimatta ihminen pyrkii hallitsemaan ja käsitteellistämään luontoa. Toisinaan uudet käsitteet saattavat sortua etäännyttämään ja vieraannuttamaan ihmistä luonnosta. Esimerkiksi *ekosysteemihaitan*

käsittelen konnotaatiot, miellelyhtymät, voivat saada luonnon kuulostamaan siltä kuin siitä olisi vain haittaa ihmiselle: ”Tänään en pääse lenkille, koska vettä sataa niin rankasti.” Suomen ympäristökeskuksen vanhempi tutkija Jari Lyytimäki (2016: 39) kirjoittaa, että ”[e]kosysteemihaista on mikä tahansa ekosysteemin ominaisuus, joka heikentää tai jonka koetaan heikentävän ihmisten hyvinvointia.” Vaikka ihminen on riippuvainen luonnosta, luonto tuskin on millään tavalla kiinnostunut ihmisen hyvinvoinnista (Hilander 2016: 27).

Sitä, millaisista ympäristöistä ihmiset pitävät eniten, voidaan lähestyä myös sosiaalisen median kuvastoilla. Yhä harvempi lähettää lomamatkalta postikortteja. Niiden sijaan maisemakuvia jaetaan sosiaalisessa mediassa. Yhdysvaltalais-hollantilainen tutkimusryhmä (van Zanten *et al.* 2016) analysoi kuvapalvelu *Panoramiossa*, *Flickrissä* ja *Instagramissa* jaettuja maisemakuvia. Tutkijat valitsivat tarkasteluun kuvat, joihin käyttäjät olivat liittäneet sijaintitiedon eli tiedon paikasta, jossa kuva on otettu. Näin he saivat selville, mitkä ovat ihmisten eniten jakamat maisemakuvat Euroopassa. Suosituimpiin kohteisiin kuuluivat muun muassa vuoristomaisemat Alpeilla, Pyreneillä ja Tatralla. Kulttuurimaisemista eniten kuvattuja olivat Italian Toscanan, Espanjaan kuuluvan Katalonian sekä Santiago de Compostelan vaellusreitit näkymät. Rannikkoalueista kärkeen sijoittuivat Cornwallin rannikko Isossa-Britanniassa, Hollannin saaret, Ligurian rannikko Italiassa sekä Rein-joen laakso. Samat kohteet olivat suosiossa jokaisessa kolmessa nettipalvelussa (ks. myös Junttila 2016).

Käsillä olevassa *Versus*-numerossa Euroopassa matkustamisesta ja erityisesti interreilaamisesta kirjoittaa Aino Tanttari. Hänestä interreilaaminen voi tuntua konkreettisemmalta kuin esimerkiksi lentäminen, sillä matkan aikana on mahdollista havainnoida eroja niin infrastruktuurissa kuin junaan astuvissa ihmisissäkin. Lentäen ei myöskään ole liemmin mahdollisuutta eksyä matkan varrella. Saska Saarikoski (2016) kirjoitti eksymisen merkityksestä *Helsingin Sanomien* kolumnissaan seuraavasti: ”[H]yvällä lomamatkalla kuuluu eksyä ainakin muutaman kerran. Kun tekee matkaa kartan kanssa, näkee itsensä liukumassa hitaasti suuren alueen halki. Joka puolella on kiinnostavia paikkoja, jännittäviä mahdollisuuksia ja teitä, joille voisi kääntyä. Kartan katselu on unelmoimista, on se sitten maantiekartta tai turkoosina loistava karttapallo.”

Samankaltaista unelmoimista voi harjoittaa juoksulenkillä, kun reittiä ei suunnittele etukäteen. Tällöin juoksija voi antaa lähiympäristön virikkeiden johdattaa itseään: mitä mahtaa olla tuon polun päässä, entä tuon mutkan takana. Toisaalta niin interreilaamisessa kuin juoksulenkillä voi pitää mukanaan karttaa. Kädessä oleva kartta on jotakin konkreettista, materiaalista, jota tulkiten ihminen yhdistyy luontoon. Suunnistuksen ohella kaikki taidot, myös kaikkein abstrakteimmat, alkavat kehittyä ensin kehollisena tiedon hankintana kosketuksen ja liikkeen muodossa. Sosiologi Richard Sennettin mukaan länsimainen kulttuuri ei kuitenkaan enää tunnista aivojen ja käden yhteyttä taidon oppimisessa (Hartikainen 2013: 142).

Koulumaailmassa ympäristökasvatus tarjoaa oivia mahdollisuuksia harjoittaa käden taitoja koulu-laisten lähiympäristössä. Geoinformatiikan yliopistonlehtori Petteri Muukkonen (2016) kirjoittaa, että uusissa opetussuunnitelmissa korostetaan kokemuksellista oppimista ja oppilaiden kykyä soveltaa oppimaansa käytäntöön ulkoa muistamisen sijaan. Opeteltavaa asiaa voidaankin mennä havainnoimaan ja kokemaan paikan päälle, ulos fyysisen maailmaan. Muukkoson (2016) mukaan ”[o]makokemukset ja elämykset antavat oppilasta oivaltamaan abstraktienkin ilmiöiden ja prosessien merkityksen”. Ehkä myös kartan tulkinta avautuu lapsille ja nuorille toisella tavalla, jos sitä harjoitellaan heidän lähiympäristössään esimerkiksi suunnistuksen ja GPS-paikantimen avulla. Melkein kaikkien suomalaisten koulujen ja päiväkotien lähellä on metsää tai palanen kaupunkiluontoa. Suomalaisella lähimetsään on matkaa keskimäärin 700 metriä, ja puolet suomalaisista asuu alle 200 metrin päässä metsästä. Rakennettuun puistoon on matkaa keskimäärin puolitoista kilometriä (Ympäristöministeriö 2014). Kummassakin, sekä metsässä että kaupunkiluonnossa, on paljon ihmeteltävää ja koettavaa. Niihin myös pääsee helposti esimerkiksi juoksemalla tai kävelemällä tai vaikka koiraa ulkoiluttaen. Yhä useammalla oppilaalla arkipäiväinen yhteys luontoon ja lähiympäristöön on Muukkoson (2016) mukaan kuitenkin kovin kapea.

Tämä *Versus*-numero koostuu kolmesta kirjoituksesta. Pia Bäcklund ja Leena Koski aloittavat muistuttamalla, että lähiympäristön havainnointiin uudesta perspektiivistä tarvitaan rohkeutta. Bäcklund ja Koski kirjoittavat koiran maailmalle antautumisesta: kun koiran kanssa kulkeva uskaltaa antautua koiran maailmalle ja oppii tuntemaan koiran elekieltä, hänelle aukenee kokonaan uusi maailma. Tässä maailmassa ihmisen on ennen kaikkea oltava hetkissä hereillä, koska koira reagoi asioihin välittömästi. Niinpä koiran kanssa herkeytyy näkemään esimerkiksi lasinsirut, roskapaperit ja puoliksi syödyt eväät. Lisäksi pienimmistä pienimmät nurmialueet ja yksittäiset puut tulevat myös huomioitua: Bäcklundin ja Kosken

sanoin ”*joutomaila ei ole koira-arjessa olemassa*”. Kaiken kaikkiaan ihmisen ja koiran välinen suhde on hyvä esimerkki siitä, että luonnon ja kulttuurin välinen rajapinta on häilyvä.

Anna Kouhia kirjoittaa käsityöharrastuksestaan ja erityisesti neulegraffiteista. Kulttuurisen murroksen ansiosta käsitöitä ei enää tehdä vain kodin rauhassa ja yksityisyydessä. Käsitöistä on tullut yhteisöllinen toimintamuoto ja fyysisen tilan haltuun oton väline. Neulegraffiti-ilmiö alkoi 2000-luvun alussa poliittisten ja yhteiskunnallisten ilmiöiden kritiikin muotona. Blogien ja sosiaalisen median välityksellä kuvat neulegraffiteista leviävät nopeasti ja kutsuvat mukaan uusia tekijöitä. Kouhian esimerkeissä esiintyy muun muassa Porvoon sillan neulegraffiteos, joka on tuttu monelle kaupungissa kesällä 2016 käyneelle vierailijalle. Neulegraffitin tekijänä Kouhia havainnoi lähiympäristöään sillä silmällä, miten kaiteet, ovenkahvat, puunrungot ja räystäät toimivat taiteellisen ilmaisun alustoina.

Aino Tanttari tarkastelee suomalaisia, kulttuurisia tapoja Interrail-matkan jälkeen. Interreilaaja ehtii kokea ja nähdä paljon matkustaessaan junalla kolmen valtion halki vuorokaudessa. Kirjoituksessaan Tanttari pohtii *post-travelianaisen depression* käsitettä. Tällä hän viittaa siihen, miten ulkomailla kaikki tuntuu mahdollista, mutta kotiin palattuaan matkaja palaa arjen rutiinien vangiksi. Toisaalta matkan jälkeen tarjoutuu tilaisuus päivittää omaa olemassaoloaan ja pohtia, mitä elämältään haluaa ja mikä elämässä on lopulta tärkeää. Opetusneuvos Mikko Hartikainen (2013: 141) kirjoittaa, että ”[p]erustavanlaatuinen totuus ihmisen materiaalisesta ja henkisestä kulttuurista on, ettei mikään ole ikuista ja muuttumatonta”. Hartikainen viittaa filosofi Hannah Arendtiin, jonka mukaan ihmisenä olemisen ydintä on toiminnan mielekkyyden ja merkitysten pohdinta: yhdessä ajattelu, tunteminen, tuottaminen ja ratkaisujen tekeminen. Tanttarin *post-travelianaisen depression* käsitteen pohdinta osuukin tämän *Versus*-johdannon alussa mainitsemani ”ihmisen luonnon” ytimeen: millaisia seikkoja ihminen osaa elämässään ja lähiympäristössään arvostaa.

Kiitän tämän *Versus*-numeron kirjoittajia heidän ajastaan, kirjoituksistaan ja yhteistyöstä. Lukijoille toivotan kiehtovia lukuhetkiä. Toivottavasti tekstit saavat pohtimaan omaa lähiympäristöä uudesta vinkkelistä, kenties oman harrastuksen näkökulmasta. Tehkäämme arjestamme, harrastuksistamme ja lähiympäristösuhteestamme seikkailu!

Kiitokset

Kiitän Jenny ja Antti Wihurin rahastoa, jonka myöntämällä henkilökohtaisella apurahalla olen toimit-
tanut tämän *Versus*-numeron.

Lähteet

- Hartikainen, Mikko. (2013). Kulttuurisesti kestävä taidekasvatus. Teoksessa Toivanen, Paula & Laine, Marja (toim.) *Kestävä kasvatus: kulttuuria etsimässä. Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja* 6, 141–150.
- Hilander, Markus (2016). Maisemakuvien vertailua: harmaata ja vihreää. *Natura* 53:3, 26–28.
- Junttila, Johanna (2016). Somekuvat paljastivat suosikkimaisemat. *Helsingin Sanomat* 8.11.2016 Tiede B 9.
- Karvinen, Marko (1997). Kaupungin ranta kulttuurisena rajana. Teoksessa Haarni, Tuukka, Karvinen, Marko, Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.) *Tila, paikka ja maisema: tutkimusretkiä nuuteen maantieteeseen*. Vastapaino, Tampere, 143–162.
- Lyttimäki, Jari (2016). Iloa vai surua luonnosta? Ekosysteempipalvelut ja -haitat uusina ympäristöhaasteina. *Natura* 54:4, 37–39.
- Muukkonen, Petteri (2016). *Ympäristökasvatus meni metsään*. 13.10.2016, <http://www.sirene.fi/blog/ymparistokasvatus-meni-metsaan/>
- Saarikoski, Saska (2016). Kartasta luopunut äänestää itseään. *Helsingin Sanomat* 2.9.2016. Vieraskynä A 5.
- Saaristo, Pekka (2007). Transgressiivinen merkkisijoittelu kyseenalaistamisen tapana. Teoksessa Veivo, Harri (toim.) *Vastarinta resistanssi: konfliktit, vastustus ja sota semiotiikan tutkimuskobteina*. Palmenia & Yliopistopaino, Helsinki, 198–222.
- Sutinen, Teija, Akkanen, Juha, Huhta, Kari & Rautio, Paavo (2015). Kaupunkia ihmisten toiveisiin. *Helsingin Sanomat* 11.8.2015. Pääkirjoitus A 5.
- Tani, Sirpa (2016). Reflected places of childhood: applying the ideas of humanistic and cultural geographies to environmental education research. *Environmental Education Research*. DOI: 10.1080/13504622.2016.1269875.
- Tani, Sirpa (2017). Merkittävät lapsuudenkokemukset ja ympäristökasvatus. 2.3.2017, <http://www.sirene.fi/blog/merkittavat-lapsuudenkokemukset-ja-ymparistokasvatus/>
- Ympäristöministeriö (2014). Selvityksen mukaan luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkatkailu kehittyneet ennakkodusti. 10.3.2017, [http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Selvityksen_mukaan_luonnon_virkistyskayt\(28745\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Selvityksen_mukaan_luonnon_virkistyskayt(28745))
- van Zanten, Boris, Van Berkel, Derek, Meentemeyer, Ross, Smith, Jordan, Tieskens, Koen & Verburg, Peter (2016). Continental-scale quantification of landscape values using social media data. *PNAS – Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 113:46, 12974–12991.